

ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІВ І БАТЬКІВ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

INTERACTION BETWEEN EDUCATORS AND PARENTS IN FORMING THE VALUE ATTITUDE TOWARDS HEALTH AMONG STUDENTS OF OUT-OF-SCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Стаття висвітлює актуальність проблеми взаємодії педагогів батьків у навчанні, розвитку і вихованні дітей. Мета статті – розкрити теоретичні основи взаємодії педагогів і батьків та охарактеризувати її особливості у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я вихованців закладів позашкільної освіти. Автор статті обґрунтовує сутність взаємодії педагогів і батьків у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я вихованців закладів позашкільної освіти. Визначає вектори, принципи й умови її результативності. Дослідження розкриває сутність взаємодії через призму методологічних позицій. Воно ґрунтується на розумінні взаємодії як інтегруючого фактора будь-якого процесу, в тому числі й педагогічного. Оздоровчо-виховна функція є важливою функцією сучасних закладів позашкільної освіти щодо творчого розвитку, виховання та соціалізації підростаючого покоління. Її реалізація передбачає формування основ культури здоров'я вихованців у процесі навчально-творчої діяльності, відпочинку та оздоровлення. Взаємодія педагогів і батьків є важливою умовою у вирішенні проблеми збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління, його мотивації до здорового способу життя у діяльності закладів позашкільної освіти.

У статті представлені науково-теоретичні основи взаємодії педагогів і батьків у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я вихованців. Виокремлено основні вектори цієї взаємодії у системі взаємовідносин педагогів-батьків-вихованців. Автор статті визначає основні умови педагогічної взаємодії у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я вихованців закладів позашкільної освіти, характеризує основні принципи, на яких вона ґрунтується. У висновках зазначено, що проведене дослідження не є вичерпним, а спонукає до наступних наукових пошуків у напрямі змісту, інтерактивних та інноваційних форм і методів взаємодії сім'ї та закладу позашкільної освіти, професійної компетентності всіх учасників освітньо-виховного процесу.

Ключові слова: взаємодія, здоров'я як цінність, ціннісне ставлення до здоров'я, здо-

ровий спосіб життя, заклад позашкільної освіти.

The article highlights the relevance of the problem of interaction between educators and parents in the processes of education, development, and upbringing of children. The purpose of the article is to reveal the theoretical foundations of this interaction and to characterize its specific features in forming a value-based attitude towards health among students of out-of-school educational institutions. The author substantiates the essence of educator-parent interaction in shaping students' health values, identifies its key vectors, principles, and conditions for effectiveness. The research presents interaction as an integrating factor in any process, including pedagogical ones, and analyzes it through a methodological lens.

The health-promoting and educational function is emphasized as a crucial component of the work of modern out-of-school educational institutions aimed at the creative development, upbringing, and socialization of the younger generation. Its implementation involves fostering a culture of health among students through educational and creative activities, recreation, and health improvement. The interaction between educators and parents is regarded as a vital condition for addressing the challenges of health preservation and promotion, as well as motivating children toward a healthy lifestyle within the context of out-of-school education.

The article presents the scientific and theoretical foundations of educator-parent cooperation in fostering value-based attitudes toward health. The main vectors of such interaction within the educator-parent-student relationship system are outlined. The author identifies the key conditions and principles underlying effective pedagogical cooperation. The conclusion states that the conducted study is not exhaustive and encourages further scholarly research on the content, interactive and innovative forms and methods of family-institution cooperation, as well as on the professional competencies of all participants in the educational process.

Key words: interaction, health as a value, value-based attitude to health, healthy lifestyle, out-of-school educational institution.

УДК 374.064.1-043.5:613.9

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/86.1.33>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Конончук А.І.,

канд. пед.наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки
і соціальної роботи
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Здоров'я населення загалом та підростаючих поколінь зокрема – це суспільна цінність, яка повинна бути забезпечена системою наукових і практичних заходів збереження і зміцнення здоров'я, діяльністю структур, які їх реалізують та усвідомленою турботою кожного члена суспільства про особисте і громадське здоров'я. Водночас здоров'я є інтегральним показником соціального благополуччя, важливим складником забезпечення стійкого і стабільного розвитку – бажаної перспективи

і мети для кожної країни, що є особливо актуальним для України як у сучасних умовах, так і після закінчення повномасштабної війни з РФ [3]. Наше суспільство активно об'єднується для того, щоб виховувати у дітей ставлення до власного здоров'я як цінності. Зокрема, слід зазначити активну діяльність закладів позашкільної освіти у напрямку збереження та зміцнення здоров'я вихованців як важливої ланки системи освіти дітей та молоді. У цих закладах освітній процес побудований на засадах компетентнісного підходу в освітньо-виховній та

оздоровчо-дозвілєвій роботі з дітьми, що спонукає їх до активної навчально-творчої діяльності за інтересами, формування загальної культури особистості та культури здоров'я, утвердження здорового способу життя. Особливо значимим є те, що діяльність даних закладів щодо сприяння покращенню здоров'я охоплює всіх учасників освітнього процесу (дітей, батьків, педагогів) і тим самим сприяє мотивації на формування здорового способу життя вихованців, а отже – і ціннісного ставлення до власного здоров'я. Виходячи із вищезазначеного, а саме, важливості у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я у дітей набуває саме взаємодія батьків та педагогів у даному напрямку роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури свідчить, що питання взаємодії педагогів і батьків у вихованні і розвитку підростаючих поколінь вивчалось широким колом науковців переважно в контексті проблеми підвищення педагогічної культури батьків. Так, концептуалізацію ідей теорії і практики підвищення педагогічної культури батьків знаходимо у наукових доробках Т. Алексєєнко [1], Т. Гаманіної, О. Гончар[2], Б. Ковбаса, В. Костіва [5], А. Марушкевич [12], О.Невмержинського, В.Постового [10] та ін. Вони присвячені психолого-педагогічним засадам співпраці закладів загальної середньої освіти і сім'ї з підвищення педагогічної культури батьків. Так, В. Постовий та О. Невмержинський розкривають не лише теоретичне підґрунття, але й конкретний зміст і технології підвищення педагогічної культури сімей різного типу [10]. Це сприяє формуванню ефективних педагогічних підходів, спрямованих на взаємодію педагогів з батьками також і у сфері позашкільної освіти.

Шляхам педагогічного співробітництва батьків, учнів, вчителів як рівноправним суб'єктам навчально-виховного процесу присвячено розділ колективної праці науковців «Енциклопедія батьківства» [4]. На необхідність створення в закладі освіти умов для співпраці родини та педагогів вказують Б. Ковбас та В. Костів. Так, В. Костів характеризує основні принципи співпраці педагогів і батьків та визначає індивідуалізацію просвітницької діяльності досвідчених фахівців з різних галузей знань, об'єднаних у комплексну службу соціально-психолого-педагогічної допомоги родині провідним принципом у її організації [5, с.236]. Незважаючи на дослідження у даній сфері, існує постійна потреба в подальших наукових висновках і рекомендаціях, щоб вдосконалювати взаємодію між педагогічними колективами та батьками відповідно до викликів сьогодення. Розширення досліджень у цьому напрямку дозволить конкретизувати та доповнити існуючі концепції взаємодії між закладами позашкільної освіти та сім'єю, що, у свою чергу, сприятиме покращенню якості виховання особистості у сучасних умовах.

Істотне значення в контексті нашого дослідження мають роботи вітчизняних фахівців, які присвячені теоретико-методологічним основам розвитку позашкільної освіти (Т. Крекотіна, Н. Перепелиця, Г. Пустовіт, Н. Сидоренко, Т. Сущенко, Л. Тихенкота ін.) [9,10], а також – проблемі збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління, його мотивації до здорового способу життя (О.Балакірева, О. Вакуленко, П. Гусак, Н.Зимівець, Н. Комарова, С.Омельченко, В.Петрович та ін.) [3, 6, 7, 15], зокрема у діяльності закладів позашкільної освіти (Т. Крекотіна, Н. Перепелиця, Г. Пустовіт, Н. Сидоренко, Л. Тихенко та ін.) [9]. На основі аналізу наукових доробків і матеріалів позашкільної практичної діяльності вони визначили, що однією із важливих функцій закладів позашкільної освіти щодо творчого розвитку, виховання та соціалізації підростаючого покоління є оздоровчо-виховна. Її реалізація передбачає «...формування основ культури здоров'я в процесі навчально-творчої діяльності, відпочинку, оздоровлення вихованців (реалізація наскрізних валеологічних програм, уроки здоров'я в природі, робота профільних оздоровчих таборів, родинні заходи тощо), спеціальні соціально-педагогічні тренінги тощо» [8, с. 76]. Науковцями доведено, що, розглядаючи проблему формування у дітей мотивації до здорового способу життя, не можна не враховувати особливості такого процесу в сучасних умовах соціального та економічного розвитку суспільства. Проблеми суспільно-економічного характеру спричиняють зміни в соціальній свідомості і призводять до втрати істинних життєвих цінностей[14]. До цього слід сьогодні додати і ситуацію воєнного стану, у якому перебуває країна, що не може не відобразитися на стані здоров'я наших дітей. Зазначене свідчить про актуальність і значущість формування ціннісного ставлення підростаючого покоління до здоров'я та мотивації до формування здорового способу життя.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим варто зазначити, що потенціал системи позашкільної освіти щодо розв'язання зазначеної проблеми ще недостатньо використовується, потребує ґрунтовного переосмислення та концептуалізації на основі спеціальних наукових досліджень, де ми вирізняємо аспект взаємодії батьків та педагогів у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я вихованців закладів позашкільної освіти. Така педагогічна взаємодія дозволяє враховувати індивідуальні та вікові особливості вихованців, єдність та послідовність у виховних діях педагогів і батьків, формування діяльної життєвої позиції особистості, визначає її фізичне, соціальне, емоційне та психологічне благополуччя. У той же час сьогодні залишаються поза увагою науковців питання взаємодії педагогів з батьками вихованців закладів позашкільної освіти у розв'язанні проблеми

збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління, що і обумовило вектор нашого наукового пошуку. Маємо наголосити на відсутності наукових досліджень і відповідно публікацій щодо важливості у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я у дітей саме взаємодії батьків та педагогів у даному напрямку роботи.

Мета статті: на основі аналізу сутності теоретичних основ взаємодії як інтегруючого фактору педагогічного процесу, охарактеризувати особливості взаємодії педагогів і батьків у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я вихованців закладів позашкільної освіти.

Під час вивчення досліджуваної проблеми ми застосовували теоретичні методи, а саме: аналіз наукових джерел, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення висновків наукових джерел для з'ясування змісту базових понять, обґрунтування їх сутності та особливостей взаємодії педагогів і батьків у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я вихованців закладів позашкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап у розвитку суспільства актуалізує проблему взаємодії закладів позашкільної освіти й сім'ї. Організація цієї взаємодії завжди була і залишається складною справою, але її необхідність у сучасних умовах пояснюється рядом обставин. По-перше, соціально-економічна, політична ситуація в суспільстві вплинула на сім'ю: змінилися рівень взаєморозуміння в сім'ї та культура спілкування батьків і дітей; авторитет батьків втратив колишню однозначність, традиції родинного виховання потребують переосмислення у новій соціальній ситуації розвитку особистості. Посилюється розмежування між поколіннями, що веде до зниження виховного потенціалу сім'ї та можливостей родинного виховання. У зв'язку з цим зростає роль педагогічної освіти батьків. Тому підвищення педагогічної культури батьків, батьківської компетентності на засадах взаємодії педагогів і батьків є одним із важливих завдань закладу позашкільної освіти.

По-друге, суттєві зміни відбулися і у формуванні особистості сучасної дитини. Ускладнився процес її соціалізації, зокрема через брак спілкування з ровесниками (COVID, військові дії тощо), кризовими явищами у сім'ї, зменшення етичних орієнтирів у суспільстві і найближчому оточенні. Під впливом соціальних мереж діти стали інакше проводити вільний час, все у більшій мірі демонструючи комп'ютерну залежність, ризиковану поведінку тощо. Разом з тим, нова соціальна ситуація вимагає постійного розвитку і саморозвитку особистості, здатності бути суб'єктом своєї життєдіяльності.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури нами було виявлено, що формування ціннісного ставлення до здоров'я у дітей вимагає ефективної взаємодії між батьками та педагогами на таких науково-теоретичних засадах:

1) спільні цілі: батьки та педагоги повинні визначити спільні цілі і цінності, пов'язані зі здоров'ям дітей. Це може бути підвищення їх компетентності з питань формування у дітей ставлення до здоров'я як важливої життєвої цінності через освіту. Освіта заради здоров'я передбачає свідомо сформовані можливості для набуття знань, включаючи ту чи іншу форму комунікації, спрямовану на поліпшення інформованості з питань здоров'я, факторів здоров'я і його зміцнення; забезпечення спроможності особистості робити правильний вибір (самовизначитись із питань здоров'я), набуття відповідної компетентності. Компетентність із питань здоров'я передбачає пізнавальні й соціальні уміння та навички досягнення благополуччя, визначальну мотивацію і здатність людей отримувати доступ до інформації, розуміти і використовувати її так, щоб це сприяло зміцненню та підтримці здоров'я як індивідуального, так і громадського. Взаємодія та комунікація передбачає, що сім'я та педагоги повинні підтримувати відкрите спілкування та обмін інформацією. Це можливо під час проведення диференційованих тематичних занять, індивідуальних консультацій, бесід тощо як регулярний контакт і спільні заходи для обговорення питань сприяння покращенню здоров'я;

2) рольова модель поведінки: педагоги та батьки повинні слугувати прикладом у формуванні здорового способу життя, позитивного ставлення до власного здоров'я. Їхні власні вчинки, спосіб життя, розвиток особистих навичок діяти на користь власного та громадського здоров'я (розвиток особистості заради здоров'я) та відношення впливають на вихованців, стимулюють до відповідального ставлення до здоров'я; спільна робота допомагає встановити єдині цінності щодо здоров'я в родині та закладі освіти, що є важливим для формування у дітей цілісного ставлення до цього питання.

3) включення сім'ї: передбачає те, що батьки повинні бути залучені до спільної з дітьми діяльності у закладі позашкільної освіти. Вони можуть відвідувати заходи, брати участь у проєктах, профільних гуртках, клубах здоров'я та підтримувати дітей в їхньому розвитку. Підтримка і практична допомога має на увазі, що педагоги можуть надавати батькам практичну допомогу і ресурси для формування здорового способу життя вдома. Це може включати в себе поради щодо літератури з різних наук: медицини, біології, екології, філософії, психології; організація їхньої діяльності з дотримання компонентів здорового способу життя: режиму дня, раціонального харчування, рухової активності, чергування праці й відпочинку, загартування, відсутність шкідливих звичок тощо. Від того, як піклуються батьки про здоров'я дітей і чи дотримуються правил здорового способу життя, значною мірою залежить ставлення дитини до нього;

4) індивідуальний підхід: полягає у тому, що кожна родина має свої унікальні потреби та особливості щодо здоров'я членів сім'ї. Тому педагоги повинні погоджувати організацію взаємодії з батьками з вивченням сім'ї, рівня культури здоров'я кожного члена родини, приділяти увагу індивідуальним особливостям кожної родини у сфері здоров'я та враховувати їх у плануванні спільних здоров'язберігаючих активностей [2, 5, 7, 15]. Педагоги можуть ділитися з батьками спостереженнями за дитиною в освітньому середовищі, а батьки можуть надати цінну інформацію про особливості поведінки дитини вдома, її інтереси та потреби.

Таким чином, взаємодія між педагогами та батьками є важливою умовою формування ціннісного ставлення до здоров'я у дітей. Важлива роль у ефективності такої взаємодії належить врахуванню науково-теоретичних засад співпраці педагогів і батьків.

Вивчення наукових доробок із означеної проблеми дає підстави зробити висновок про відсутність ґрунтовних досліджень щодо взаємодії педагогів з батьками в системі позашкільної освіти взагалі і щодо формування ціннісного ставлення до здоров'я дітей зокрема. Натомість існують проблеми, пов'язані з неправильним розумінням батьками важливості творчого розвитку дітей, підтримкою їх талантів, серед яких – заперечення факту дитячої обдарованості або навпаки його переоцінка. Батьки багато зусиль витрачають для того, щоб їхні діти змогли розкрити свої індивідуальні можливості, розвинули здібності, щоб самореалізувалися в житті. Однак ці зусилля не завжди дають очікувані результати, що великою мірою залежить і від системи сімейних цінностей, рівня загальної культури кожного з батьків, у тому числі і культури здоров'я. Адже культура здоров'я – «... невід'ємна складова загальної культури людини, цілісна система цінностей, що стосуються формування, збереження, зміцнення здоров'я і виховання принципів дотримання здорового способу життя у наступних поколіннях» [13, с. 242]. Саме через призму ціннісного ставлення до здоров'я дитини як першооснови соціального становлення особистості батьки виявляють розуміння та усвідомлюють свою відповідальність за виховання дітей, розвиток їх здібностей та інтересів в різних освітніх областях, практичних навичок при використанні нових знань в обраній сфері діяльності, зайнятості дітей після школи, змістовного дозвілля, підтримці творчих досягнень, забезпечення профільної та допрофесійної підготовки для вступу до закладів вищої освіти за напрямом діяльності.

Сутність взаємодії через призму науково-теоретичних засад ґрунтується на її розумінні як «... взаємозалежного обміну діями; як системи взаємно обумовлених індивідуальних дій суб'єктів, спрямованих на реалізацію їх спільної діяльності,

пов'язаних причинною залежністю, за якою поведінка кожного з учасників виступає одночасно стимулом і реакцією на поведінку інших; процес безпосереднього або опосередкованого впливу суб'єктів один на одного. Виступає як інтегруючий фактор будь-якого процесу» [13, с. 62].

У психолого-педагогічній науці поняття «взаємодія» відіграє важливу роль і має свої особливості. Як зазначає Т. Алексєєнко, воно «...вказує на процес взаємодії і взаємовпливу індивідів, соціальних інститутів або спільнот одне на одного в ході реалізації спільних інтересів, розв'язання соціальних проблем» [1, с. 63]. Реалізується даний процес у взаємодії всіх зацікавлених учасників тих чи інших соціальних процесів, зокрема, в контексті освіти і виховання – між учнями, педагогами, батьками. Багаторічний досвід роботи педагогів позашкільних закладів з вихованцями дозволяє стверджувати, що батьки потребують психолого-педагогічних знань та практичних умінь ефективної взаємодії як з власними дітьми, так із педагогами закладу, тобто має працювати трикутник взаємовідносин: педагоги позашкільного закладу освіти – вихованці – сім'я. Тезово охарактеризуємо вектори цієї взаємодії:

1. Взаємодія «вихованці – педагоги»: охоплює творчий розвиток, виховання та соціалізацію підростаючого покоління в середовищі закладів позашкільної освіти. Педагоги формують базові (профільні, предметні, дослідницькі) знання, уміння і навички щодо здоров'я як важливої життєвої цінності; оптимізують умови пізнавально-практичної та навчально-творчої діяльності вихованців за інтересами шляхом використання здоров'язберігаючих технологій; сприяють соціальному розвитку особистості, формуванню соціальних якостей, соціальній адаптації та соціально-творчій реабілітації; забезпечують розвиток творчих здібностей і творчої самореалізації особистості в різних видах діяльності; формують основи культури здоров'я.

2. Взаємодія «вихованець-вихованець»: у процесі освітньо-виховної діяльності діти спілкуються, співпрацюють, обмінюються інформацією, розвивають соціальні навички, формують соціальні якості, взаємодіють в групових і масових формах роботи як з однолітками, так і у різновікових групах у контексті мотивації до збереження здоров'я і мотивації до здорового способу життя.

3. Взаємодія «педагоги – батьки»: така взаємодія між закладом позашкільної освіти і сім'ями вихованців обумовлена необхідністю об'єднання навколо єдиної мети виховання дитини – формування відповідального ставлення до свого здоров'я, розуміння цінності власного і громадського здоров'я. Вона спрямовується на надання батькам базових психолого-педагогічних знань про вікові та індивідуальні особливості розвитку дітей, їх схильностей, здібностей, інформування про

результати психолого-педагогічної діагностики, напрями та результати корекційно-відновлювальної роботи з дітьми, стимулювання самоосвіти батьків, організація спільної діяльності педагогів, батьків і вихованців.

Отже, взаємодія закладу позашкільної освіти і сім'ї є дуже важливою для розуміння та оптимізації освітньо-виховного процесу. Вона допомагає його учасникам розробляти ефективні стратегії і тактики співпраці, співтворчості, взаєморозуміння, що є необхідним для гармонійного розвитку особистості дитини, її обдарованості та творчих можливостей, сприяти збереженню і покращенню здоров'я.

Ще одним суттєвим поняттям для нашого наукового дослідження є поняття «педагогічна взаємодія у ціннісному ставленні до здоров'я». Педагогічна взаємодія у контексті ціннісного ставлення до здоров'я відіграє особливу роль і має свою специфіку. Сутність цієї взаємодії полягає у створенні умов для розуміння ціннісної сутності здоров'я, яке виступає благом, тобто тим, що відповідає потребам, інтересам, має позитивне значення для особистості. У цьому контексті ми беремо за основу концепцію сприяння покращенню здоров'я, де одним із концептуальних положень є трактування здоров'я як початкової, термінальної цінності для людини, суспільства і сенс якої полягає в актуалізації цілей, намірів її (цінності) реалізації, досягнення [3]. Коротку характеристику основних умов педагогічної взаємодії у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я вихованців закладів позашкільної освіти, яку ми виокремили, наводимо нижче:

1. Створення здоров'язбережувального середовища – розширення педагогами сфери впливу на формування ставлення вихованців до здоров'я як до важливої життєвої цінності. Цьому можуть сприяти залучення батьків вихованців до освітньо-виховного процесу (організація заходів, діяльність профільних гуртків, творчих об'єднань), співпраця із засобами масової інформації, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, які займаються вирішенням проблем збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління, щоб спільно виховувати у дітей відповідальне ставлення до здоров'я. При цьому педагоги повинні слугувати прикладом ведення здорового способу життя, оскільки їхня власна поведінка безумовно впливає на вихованців і мотивує їх на формування дієвої життєвої позиції щодо збереження та зміцнення здоров'я.

2. Змістовне насичення програм роботи гуртків, системи заходів, що допомагає розширити знання та уявлення вихованців про здоровий спосіб життя, підвищити мотиваційну спрямованість на збереження та зміцнення власного здоров'я, сформувати готовність вести здоровий спосіб життя.

3. Використання сучасних педагогічних технологій (навчально-розвивальних, інтерактивних

тощо) у роботі гуртків, творчих об'єднаннях, проведенні заходів, що забезпечує оволодіння вихованцями необхідними навичками здорового способу життя. Інтерактивні та інноваційні методи і форми роботи (мозкові штурми, дискусії, проекти, тренінги, оздоровчі табори та ін.) сприяють розвитку критичного мислення вихованців, допомагають їм аналізувати інформацію про цінність власного і громадського здоров'я, оволодіти навичками здорового способу життя та розуміти екологічні проблеми і негативні екологічні фактори впливу на здоров'я.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що у закладах позашкільної освіти освітньо-виховна робота в контексті мотивації на формування здорового способу життя вихованців у значній мірі залежить від взаємодії педагогів, батьків, вихованців, громади. Вона має на меті формування ціннісного ставлення до здоров'я вихованців, яке передбачає розуміння цінності власного здоров'я та готовності активно долучатися до використання різних об'єктивних і суб'єктивних можливостей збереження та зміцнення здоров'я вихованців, формування у них культури здоров'я та навичок здорового способу життя. Взаємодія між закладом позашкільної освіти і сім'єю є ключовою для успішного виховання та навчання дітей.

Для розуміння особливостей даної взаємодії розглянемо та охарактеризуємо принципи, на яких вона ґрунтується. Партнерство передбачає, що взаємодія повинна ґрунтуватися на відчутті однакової важливості сім'ї та закладу позашкільної освіти у даному процесі. Обидві сторони повинні відчувати, що їхні думки та вплив важливі, і разом вони спільно працюють для кращого розвитку дитини. Тобто взаємодія між сім'єю та закладом позашкільної освіти має бути рівноправною, де обидві сторони враховують як особливості і переваги один одного, так і інтереси дитини та працюють для її кращого майбутнього. Для цього заклад позашкільної освіти та сім'я повинні встановити спільні цілі для навчання та виховання дітей. Це допоможе створити єдиний підхід для розвитку дитини та забезпечити системність, послідовність та стабільність у даному процесі. Принцип індивідуалізації передбачає врахування педагогами закладу позашкільної освіти у процесі освітньо-виховної роботи як фізичних, індивідуально-психологічних особливостей вихованців (рівня розвитку інтересів, здібностей, темпераменту, характеру, особливостей перебігу нервово-психічних процесів, стану здоров'я, захворювань тощо), так і особливостей виховного потенціалу їх родин, рівня культури здоров'я батьків, можливостей їх залучення до співпраці. Необхідно також враховувати умови і ситуації, в яких вони перебувають, індивідуальний підбір форм, методів, засобів роботи, виокремлення позитивних якостей особистості, їх активізацію. Батьки повинні бути залучені в процес

прийняття рішень щодо виховання та навчання своєї дитини на основі здоров'язбереження.

Принцип професійної компетентності передбачає оволодіння педагогами відповідними педагогічними технологіями контактної взаємодії з батьками, іншими членами сімей, знати та враховувати вікові та індивідуальні особливості вихованців закладу позашкільної освіти, бути обізнаними з впливами соціальних мереж на становлення особистості. Вивчаючи проблему взаємин педагогів з батьками, слід зазначити, що такі взаємини можуть бути різноманітними, і вони в значній мірі визначаються стилем спілкування, який обирають педагоги. Для ефективної взаємодії педагогів і батьків слугують такі стилі спілкування як кооперативний, демократичний, діалоговий та адаптивний. Кооперативним стилем передбачено, що педагоги та батьки співпрацюють із загальною метою – добробуту та успіху дитини. Вони відкриті для обміну ідеями, пропозиціями та інформацією. Спільна комунікація сприяє покращенню навчання та розвитку дитини. Демократичний стиль – педагоги сприймають батьків як рівноправних партнерів у вихованні та навчанні дітей. Вони працюють разом з батьками, дослухаючись до їхніх ідей та поглядів, життєвого досвіду і традицій. Діалоговий стиль передбачає, що взаємодія між педагогами та батьками ґрунтується на відкритому діалозі. Педагоги пояснюють свої методи та стратегії, а батьки висловлюють свої власні погляди та бажання. Адаптивний стиль педагоги використовують, коли враховують індивідуальні потреби та особливості батьків. Вони пристосовують свій підхід для оптимального спілкування з кожним із батьків чи іншими членами сім'ї.

Отже, стиль взаємодії між педагогами та батьками залежить від конкретного контексту і ситуації та спрямовується на спільне досягнення кращих результатів для розвитку виховання дітей.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, аналіз наукових джерел з проблеми збереження та зміцнення здоров'я підрастаючого покоління сьогодні засвідчує нагальну потребу у нових підходах до її вирішення не тільки в економіці, політиці, медицині, а й в освіті, зокрема позашкільній. Розв'язанню зазначеної проблеми сприяють особливості розвивально-виховного та соціалізуючого потенціалу позашкільної освіти, які використовуються не у повній мірі і потребують подальшого розвитку. Він ґрунтується на визнанні загальнолюдської цінності, соціальної значущості здоров'я, відповідальності за його збереження з боку кожної особистості, соціальної групи, держави, суспільства загалом. Працюючи з вихованцями щодо формування ціннісного ставлення до здоров'я, педагоги закладу позашкільної освіти обов'язково взаємодіють з батьками, спільно вирішують завдання формування культури здоров'я,

відповідального ставлення до здоров'я, утвердження здорового способу життя. Особливості цієї взаємодії пов'язані з реалізацією спільної мети, спільної діяльності по її досягненню, власним прикладом, індивідуальним підходом, системою взаємостосунків «педагоги-вихованці-батьки». Аналіз практики взаємодії педагогів і батьків у закладах освіти з урахуванням особливостей функціонування закладів позашкільної освіти, дозволяє рекомендувати до використання у роботі принципів партнерства, професійної компетентності, індивідуалізації. Основними умовами ефективності взаємодії педагогів та батьків в процесі формування ціннісного ставлення до здоров'я вихованців закладів позашкільної освіти є створення здоров'язберігаючого середовища, змістовне насичення програм роботи з дітьми інформацією щодо здоров'я як цінності, використання сучасних педагогічних технологій.

Проведене дослідження не є вичерпним, а спонукає до наступних наукових пошуків, зокрема, у напрямі змісту, інтерактивних та інноваційних форм і методів взаємодії сім'ї та позашкільного закладу освіти, професійної компетентності всіх причетних до справи формування ціннісного ставлення до здоров'я дітей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК :

1. Алексєєнко Т.Ф. Сучасне сімейне виховання : концептуалізація ідей теорії та практики : монографія. Київ-Умань : ФОП Жовтий О.О., 2016. 437 с.
2. Гаманіна Т.С., Гончар О.Ю. Педагогіка сімейного виховання : навч. посіб. Луганськ : Альма-матер, 2012. 523 с.
3. Гусак П.М., Зимівець Н.В., Петрович В.С. Відповідальне ставлення до здоров'я : теорія та технології : монографія. Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. 219 с.
4. Енциклопедія батьківства: посібник з сімейного виховання / авт. кол. за заг. ред. Є.І. Коваленко, С.В. Кириленко. Київ: КНТ, 2008. 592 с.
5. Ковбас Б., Костів В. Родинна педагогіка : у 3-х т. Основи родинного виховання. Івано-Франківськ, 2006. Том II. 288 с.
6. Конончук А.І. Концептуальні засади сприяння покращенню здоров'я учнівської молоді: колективна монографія «Освіта в умовах пандемічної кризи: проблеми і перспективи розвитку» / за ред. Т. Несторенко, Т. Рокуса. Польща, Опол'є : Вища школа управління і адміністрації. 2020, С. 88–93.
7. Омельченко С.О. Взаємодія соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя дітей та підлітків : монографія. Луганськ : Альма-матер, 2007. 352 с.
8. Позашкільна освіта: теоретичні і практичні аспекти розвитку: у 3 кн.: монографія / Т.М. Крекотіна, Н.В. Перепелиця, Н.Ю. Сидоренко; за заг. ред. к.п.н. Л.В. Тихенко. 2-е вид., випр. Суми : Університетська книга, 2022. Кн.1. 270 с.
9. Позашкільна освіта: теоретичні і практичні аспекти розвитку: у 3 кн.: монографія / Т.М. Крекотіна, Н.В. Перепелиця, Н.Ю. Сидоренко;

за заг. ред. к.п.н. Л.В. Тихенко. 2-е вид., випр. Суми : Університетська книга, 2020. Кн.3. 272 с.

10. Постовий В.Г., Невмержинський О.А. Сім'я і школа: проблеми виховання дітей : посібник. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. 356 с.

11. Пустовіт Г.П., Тихенко Л.В. Позашкільна освіта: дидактичні основи методів навчально-виховної роботи : монографія. Суми : Університетська книга, 2021. Кн. 2. 272 с.

12. Родинна педагогіка: навч.-метод.посібник/ А.А.Марушкевич, В.Г. Постовий, Т.Ф. Алексєєнко та ін. Київ : Видавець ПАРАПАН, 2002. 216 с.

13. Соціальна педагогіка : словник-довідник / за заг.ред. Т.Ф. Алексєєнко. Вінниця : Планер, 2009. 542 с.

14. Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків та молоді : за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проєкту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» : моногр. / О. М. Балакірєва, Т. В. Бондар та ін. ; наук. ред. О. М. Балакірєва ; ЮНІСЕФ, ГО «Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка». Київ : Поліграфічний центр «Фоліант», 2019. 127 с.

15. Формування здорового способу життя молоді : навчально-методичні рекомендації / Авт. колект. Т. Андріученко, О. Вакуленко, В. Волков, Н. Дзюба, В. Коляда, Н. Комарова, І. Пєша, Н. Тілікіна (кер. авт. колект. Т. Андріученко). 2-ге вид. Київ : Бланк-Прес, 2019. 120 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 11.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.09.2025

Дата публікації: 24.09.2025